

Tidligere i Tidsskriftet

Og det uden at spørge sine sagkyndige...

Hvor langt kan en politiker gå i å overprøve råd og innstillinger før fagmiljøet setter ned foten? «Skandale» og «uværdig for lægestanden» var karakteristikken av saken som verserte i Tidsskriftets spalter for drøyt 95 år siden. Det endte med domfellelse – om enn i en annen sak enn den de danske legene kjempet for. Dessuten fantes det ukollegial opptreden, også i egne rekker.

«Det danske sundhedskollegium klager til kongen over justisministeren,» meddelte Tidsskriftet i 1907. I den faste spalten «Lægeforhold ude og hjemme» gjorde redaksjonen rede for striden som hadde oppstått med en av statsrådene i I. C. Christensens regjering:

I flere aar har der mellem sundhedskollegiet i Danmark og justisminister Alberti været et spændt forhold, idet den sidste gjentagne gange har tilsidesat kollegiets indstilling saavel ved embedsbesættelser som undladt at indhente dets sagkyndige udtalelse ved behandling av vigtige lovforslag (som t. eks. tuberkuloseloven og loven om veneriske sygdomme) eller i andre spørsmål af betydning for landets sundhedsvæsen eller dets almene velfærd.

Lige før jul 1906 endte saa striden med, at det samlede kollegium til kongen indgav en besværing over justisministeren, idet en nettop stedfunden besættelse af et distriktslægeembede (paa Thyholm) var den draabe, som bragte bægeret til at flyde over.

Klagen var «underskrevet af samtlige medlemmer med undtagelse af dekanus, etatsraad Hoff (Kjøbenhavns stadsfysikus) der paa det tidspunkt var i udlandet»:

Det maa antages, at kollegiets medlemmer, i det tilfælde at disses krav ikke skulde ske fyldest, alle som en vil nedlægge sit hverv.

At kollegiet endelig har bestemt sig at træde op imod ministeren, vil utvilsomt kun vinde udelt bifald og tilfredsstillelse indenfor lægestanden, der længe har følt det uværdige i, at en forsamling af nogle af dens bedste mænd dels holdtes udenfor sager af største betydning paa det omraade, der er dens egentlige felt, dels stadig maatte se sine motiverede, saglige indstillinger underkjendt af den usagkyndige minister.

Eksempelet de danske legene brukte, var at «privilegiet til at anlægge og drive et apotek i Hvadsund Nord den 11te september 1905 var givet til cand. pharm H.C. Kjær, skjønt han ikke var innstillet af kollegiet».

Justisministeren, som representerte et borgerlig parti, var klar i talen til Folketinget, der ogsaa en opposisjonspolitiker fra sosialdemokratene fikk unngjelde:

Jeg tror, det er rigtigt, at der kan være tilfælde, hvor man bør gaa udenfor ancienetssystemet. Det er forøvrigt ret merkeligt at høre det ærede medlem [...] Borg-

Artikler som refereres finnes i fulltekst på www.tidsskriftet.no – velg Tidligere i Tidsskriftet fra menyen på venstre side. Spalten redigeres av Kari Ronge.

bjerg staa op som en saa kraftig forsvarer for det gamle, træede, tørre, trøskede anciennetetsprincip. Man skulde jo egentlig ikke vente det fra den kant. Men i min betragtning af denne sag skal naturligvis slet ikke ligge nogensomhelst kritik af sundhedskollegiets indstilling – paa ingen maade. Sundhedskollegiet har og maa have sine bestemte regler at gaa efter, og det er vist ogsaa nødt til at følge disse regler; men naar sagen kommer til ministeren, saa maa man huske, at der er ministeren, som har og ogsaa faar det endelige ansvar for sagens afgjørelse, og at ministeren derfor ogsaa, netop fordi han skal bære ansvaret baade overfor offentligheden og ogsaa overfor rigsdagen, derunder overfor dette høie ting, til en vis grad maa være stillet frit.

Anklagerne var overhodet ikke fornøyd. Enda en gang viste de til formelle regler som den egenrådige politikeren overså:

Et andet forhold, der skal gjøres til gjenstand for omtale i denne forbindelse, er, at der paa et par tidligere fattiggaarde er oprettet sidsygeanstalter, uden at kollegiet er raadspurgt, ganske i strid med § 23 i kollegiets instruks, som har lovkraft. Sundhedskollegiet vilde sikkert have paavist, hvilket stort tilbageskridt i sidsygebehandlingen denne foranstaltning var, og vilde med vegtige grunde have fraaraadet opprettelse af sidsygeanstalter,

Peter Adler Alberti (1851–1932) var justisminister i Danmark i perioden 1901–08. I 1903 var han med Folketingets finansutvalg på utflykt til Himmelbjerg. Alberti (i lys dress) «var en mæktig mand og fylgte godt i alle landskaber». Foto SCANPIX

hvis drift er afhængig af skiftende sogneraad, hvor der ikke alene ingen læger er boende paa anstalten, men hvor de læger, som er ansat der, bor over en mil derfra, og hvor man tilmed uden at spørge kollegiet har ansat læger, der ingen uddannelse havde.

Belagt med ytterligere eksempler, fortsatte sundhedskollegiets medlemmer argumentasjonen:

Paa tandlægevesenets omraade har ministeren givet bevilling til flere personer, der ikke har taget tandleægeeksamen eller underkastet sig nogen prøve. [...] Godtgjør dette, at sagkyndigheden har kunnet overbevise lovgivningsmagten om, at man udsetter publikum for fare ved at give ganske ukyndige personer tilladelse til at optræde som tandlæger, og ministeren, der ikke kan andtages at være sagkyndig på tandlægevesenets omraade, bør da ikke give autorisationer uden at spørge sin sagkyndige konsulent: sundhedskollegiet.

[...] Langt værre er det med den omtalte lov om veneriske sygdomme ved hvis udarbejdelse saavidt vides ingen læger er hørt. [...] Lægerne er blevet til et slags politi, som giver patienterne tilhold, forholder dem straffelovsparagrafer og eventuelt anmelder dem [...] uden hensyn til det psykisk deprimerende, maaske tilintetgjørende indtryk, det gjør paa patienten.

Nederlag for den stortalende

«Som man ser, har striden tilspidset sig i høieste grad.» konstaterede Tidsskriftet i utgaven fra 1. mars 1907. Redaksjonen sakser fra et innlegg i avisen Politiken når det gjaldt flere distriktslegetilsettinger:

Indsenderen paaviser, af hva art de Albertiske principer er [...] og paastar at det ledende princip ved den første besættelse var, at «dr. Heegaard var udenrigsminister Sigurd Bergs nære ven». [...] Indsenderen fastslaar endelig ved omtale af besættelsen af embedet i Thyholm og Jegindø, hvor en kandidat fra 1893 gik foran 11 ældre kandidater, men den ansatte havde været læge for kulturministeren – at det ledende princip «ikke er det angivne: ønsket om at imødekomme befolkningen; men et princip, der staar ganske anderledes harmonisk til hr. Albertis hele person og offentlige virksomhed.»

I en påfølgende utgave oppsummerer Tidsskriftets redaksjon hva som senere hadde skjedd i vårt naboland:

I møde 5te mars vedtog kollegiets medlemmer alle under et at indgive sine afskjedsansøgninger. [...] Det danske blad «Politiken» udtaler sig udførlig om denne begivenhed og spaar, at det hele vil ende som et «afgjort nederlag for den stortalende justisministeren», som visselig ikke vil finde nogen læge, der er villig til at modtage udnævnelse som medlem af kollegiet. At kunne tvinge de nuværende medlemmer til mod deres vilje at blive siddende i kollegiet betegner bladet som en i et frit land utænkelig ting. Ministeren maa

da efter bladets mening nødvendigvis skride til en omorganisation af kollegiet, netop saaledes som dette har forlangt det.

Vi er forvisset om, at alle norske læger med os vil være enige i at lykønske Danmarks lægestand til den glimrende seier, som utvilsomt blir deres hel og ubeskaaren.

Riksrett

Hvor lenge varte seieren? I Tidsskriftets utgave som ble publisert halvannet år senere, i nr. 8/1908, ventet nok en skitten-tøyvask:

Dette utænkelige skjedd dog, idet i slutten av mars dr. med. Niels Muus ansattes midlertidig som ministerens konsulent. Senere er der iaar opnævnt en mandsterk komite paa 24 medlemmer.

[...] Der var ifjor, saavidt vi har forstaat, inden Den alm. danske lægeforening nogen tanke om at faa ekskludert hr. Muus for hans ukollegiale optræden, men det blev med tanken.

Ikke nok med at sistnevnte, som i 1909 ble utpekt til «formand for Sundhedsstyrelsen» (1), fikk slikt skussmål. Også Alberti blir nå i Tidsskriftets spalter beskrevet som «den nu som storbedrager avslørte justisminister». Foranledningen må man til andre kilder – og arenaer – for å finne: «A. måtte i juli gå av som justisminister. [...] 8. sept. meldte han seg selv som skyldig i underslag av ca. 20 mill. kr. fra Bondetaudens Sparekasse, hvis høit betrodde leder han hadde vært gjennom en årrekke. Dømtes 1911 til 8 års tukthus.» (2)

Tidsskriftet synes å forutsette at leserne kjente denne bedragerisaken, som fikk svært mye medieomtale i inn- og utland. Den arresterte ministerens aller siste utnevning, av legen Niels Muus i en departemental topledertstilling, måtte imidlertid kommenteres:

Om hr. Muus og hans forhold til Albertiskandalen skriver det kjendte danske blad «Politiken» (for 14de septbr.) følgende:

«I det galleri av skikkelser, der dukker op for en, naar man tænker tilbake paa Albertiperioden, indtager dr. med. Niels Muus en forunderlig plass. De omstændigheder, der knytter sig til hans utnævnelse til ministereiets konsulent i medicinal saker, er aldri rigtig blitt opklart, men for den store offentlighet kom det som en overaskende nyhet, at den unge læge med det elegante og belevne væsen, saa fullendt en gentleman i sin fremtræden og mellem kamerater en anset kollega, som syntes at gaa frem ad en sikker og snorret bane – at det netop skulde bli ham, der rykket Alberti til hjælp og lot sig utnævne paa et tidspunkt, da den almægtige justisminister syntes at skulle trække det korte straa overfor sundhedskollegiet.

Albertis utnævnelser av embedslæger – en rekke av de klareste, mest iøinefaldende vilkaarligheter, paatalt av den radikale presse, paatalt av sundhedskollegiet, av den underdanige presse! Nu vil man se sund-

hetskollegiets siste kamp for livet og for æren i et andet lys. Nu vil de fordums begeistrede tilhengere maaske bedømme Albertis haanende og overmodige adfærd anderledes. Nu fremtræder hele den strid som det, den var; retskaffenhetens, sakkundskapens og upartiskhetens frugteløse kamp mot en forbyrders forvovne spillen hasard med alle værdier! Der var den gang utsigt til, at kampen var endt med et nederlag for Alberti; det er beklagelig at dr. Muus i den offentlige mening er kommen til at staa som den, der den gang hjalp ham ut av en vanskelighet.»

Bedre «end at søge blant bærmene»?

I Tidsskriftets utgave som ble publisert 15. november 1908, er det nok en sak om «Albertiskandalen og det danske sundhedskollegium». Forsoningsviljen er fortsatt laber all den grunn Muus fremdeles besitter sin post:

I «Ugeskriftet» nr. 41 slutter distriktslæge Aretz sig til redaktionens uttalelser, men [...] beklager, at «der fandtes en mand (N. Muus) indenfor standen, som i et saa kritisk og alvorlig øieblik skilte sig ut fra sine standsfæller».

[...] I samme nummer av «Ugeskriftet» oplyser hr. Muus, at han mottok posten efter samraad med professorerne C. Salomonsen, Leopold Meyer og K. Faber, som mente, at det var bedre at faa en hæderlig, «meget dygtig» mand som hr. Muus til midlertidig leder end at gi Alberti anledning til at «søge en tillitsmand blant lægestandens bærmene», hvorom rygtet gik.

[...] «Ugeskriftet»s red. mener, at hr. Muus «ikke i øieblikket bør befries fra den byrde, han har paataget sig», men er ellers enig med hr. Arentz. Den slutter sine uttalelser: «Da det viser sig, at dr. M. ikke har staat alene i denne sak, men deler ansvaret med tre andre kolleger, maa redaktionen saa meget sterkere uttale sin beklagelse av, at saavel han som disse i den for lægestanden saa vigtige sak har handlet uten samvirken med vor stands kollegiale organisation og derved ikke vist den samfølelse med den danske lægestand, som denne med rette kunde ha ventet.»

I næste nummer uttaler professor Israel Rosenthal sig skarpt om hr. Muus' optræden og er ganske enig med hr. Arentz, som ikke føler sig overbevist av den av hr. M.'s tre defensorer utstedte attest for dennes dyktighet, evne, vilje etc.

[...] Endelig spørger H. Arendrup i «Ugeskriftet»s nr. 43 hr. professor Salomonsen: «Hvad kalder man den mand, der under «kampen» tilbyr og yder fienden hjelp?»

Litteratur

1. Sundhedsstyrelsens historie. http://www.sst.dk/Om_os/Sundhedsstyrelsens_historie.aspx?lang=da (23.5.2003).
2. Wiinblad E, Andersen A. Det danske Socialdemokratis Historie fra 1871 til 1921. København: Fremad, 1921.